

1 We concluded yesterday's דף by suggesting that according to some opinions the regular מ- and the closed-ם are interchangeable, from the fact that we use the closed-ם from the word ונסכייהם to allude to the open מ- at the beginning of the word מים.

The גמרא questions this proof -

מי דמי, פתוח ועשאו סתום עלויי קא מעלי ליה

Perhaps using a closed ם in place of an open מ is acceptable because a closed ם is of a higher status, as evident from the fact that it was used in the writing on the לווחות. However, using an open מ in place of a closed ם may not be acceptable since

מ,נ,צ,פ,ך - the alternate version of the letters were created later by the נביאים?

1

ם are interchangeable מ

מי דמי
פתוח ועשאו סתום עלויי קא מעלי ליה

ם in place of a מ ✓
It's of a higher status
It was used in the *לווחות*

מ in place of a ם ✗
מ,נ,צ,פ,ך
צופים אמרום
were created by the נביאים

2 The גמרא explains that the נביאים did not institute new ways to write the letters.

Because it says; אלה המצוות - שאין הנביא רשאי לחדש דבר מעתה - The נביאים are not allowed to add new things to the Torah.

Rather ויסודם - שכחום וחזרו ויסודם - there were always two ways to write these letters, but the Jewish people had forgotten which form is to be used at the end of a word and which in the middle of a word, until the נביאים reinstated the proper way to use these letters. Therefore, both have equal status.

2

The נביאים did NOT institute new ways to write letters

אלה המצוות - שאין הנביא רשאי לחדש דבר מעתה

Rather...

שכחום וחזרו ויסודם
It was forgotten
which is at the END of a word
and which in the MIDDLE
until the נביאים reinstated the proper way

3 The Gemara now digresses to expound on the order, names and shapes of the various letters of the א-ב.

אמרי ליה רבנן לרבי יהושע בן לוי

אתו דרדקי האידינא לבי מדרשא ואמרו מילי דאפילו בימי יהושע בן נון לא - אתמר כוותיהו

The רבנן told רבי יהושע בן לוי about young students who came to the בית מדרש and were saying things that weren't even said in the days of יהושע, all relating to the א-ב.

We'll review just a few - For example;

א-ב stands for אלף בינה - Rashi says; Learn and understand the Torah.

ד-ג stands for גמול דלים - help the poor. The leg of the ג extends toward the ד because people who want to help seek out the needy. The leg of the ד extends toward the ג because the needy make themselves available. The ד faces away from the ג to teach that the giving should be done in private so that the needy are not embarrassed.

3

אמרי ליה רבנן לרבי יהושע בן לוי
אתו דרדקי האידינא לבי מדרשא
ואמרו מילי
דאפילו בימי יהושע בן נון לא אתמר כוותיהו

אלף בינה

The giving should be done in private

דלים

The needy make themselves available

גמול

People who want to help seek out the needy

4 The reason there are two types of מ, one open and one closed, is to indicate
 מאמר פתוח ומאמר סתום -
 Some parts of the Torah should be revealed and some should remain hidden.

The crown of the ק faces the ר to indicate that Hashem - symbolized by ק - tells the רשע - symbolized by the ר - that he can do תשובה.

The leg of the ק is hanging - not attached at the top - to teach that which ריש לקיש said;

בא ליטמא פותחין לו בא ליטהר מסייעים אותו

When one does תשובה, Hashem helps him by opening an additional entrance for him.

4

מאמר פתוח ומאמר סתום

Hashem tells the רשע he can do תשובה

Symbolizes the רשע

Symbolizes Hashem

ריש לקיש
 בא ליטמא פותחין לו
 בא ליטהר מסייעים אותו

5 The letters of the word שקר are juxtaposed in the alphabet, and all stand on one point, to symbolize that שקר is very common and cannot stand.

5

Stand on one point

שקר is very common and cannot stand

6 The letters of אמת on the other hand, span the entire alphabet and stand on solid bases, indicating that truth is hard to find but is able to stand on its own.
 קושטא קאי שיקרא לא קאי -
 Truth stands and endures, while falsehood will not.

6

Span the entire alphabet...

...and stand on solid bases

קושטא קאי שיקרא לא קאי
 Truth stands and endures while falsehood will not

7 The next Mishnah teaches;
 - הכותב שתי אותיות בהעלם אחד חייב
 One who writes two letters while having forgotten that it is שבת he is חייב for כותב.
 This rule was already taught in the משנה above ע"א דף ק"ג ע"א. It's repeated here to lead into the following details about the מלאכה of writing.
 - כתב בדיו.....ובכל דבר שהוא רושם
 The משנה teaches that a person is חייב for writing with ink, other pigments, or anything that leaves a lasting mark.

7

משנה

הכותב שתי אותיות בהעלם אחד חייב

כתב בדיו... ובכל דבר שהוא רושם
 A person is חייב for writing with ink, other pigments, or anything that leaves a lasting mark

8 The Mishnah continues;
 - על שני כותלי זווית, ועל שני לוחי פנקס, והן נהגין זה עם זה חייב
 One would be חייב for writing one letter each on two perpendicular sides of a corner, or on two tablets, in a way that they can be read together.

8

על שני כותלי זווית

ועל שני לוחי פנקס

והן נהגין זה עם זה

חייב

9 הכותב על בשרו חייב - One would be liable for writing on his flesh with ink.
 - המסרט על בשרו - If somebody scratches letters into his flesh, ר' אליעזר says he is חייב, but the חכמים say he is פטור.
 The Gemara cites a ברייתא, in which R' Eliezer proves that it's a normal way to write because בן סטדא took sorcery spells out of מצרים by writing them on his flesh. The חכמים answer - שוטה היה ואין מביאין ראיה כן השוטה - We cannot prove what is considered normal behavior from בן סטדא who was deranged.

9

הכותב על בשרו חייב

המסרט על בשרו

ר' אליעזר חייב
 חכמים פטור

ברייתא
 בן סטדא took sorcery spells out of מצרים by writing them on his flesh

שוטה היה ואין מביאין ראיה מן השוטה

10 כתב במשקין במי פירות באבק..... ובכל דבר שאינו מתקיים פטור - If he wrote with liquids, fruit juices, dust, or any materials that will not last, he's פטור.

.....לאחר ידו -

If he wrote with the back of his hand, or with his toes, mouth, or elbow he's פטור.

10

כתב במשקין במי פירות באבק...
ובכל דבר שאינו מתקיים
פטור

לאחר ידו...
If he wrote with...

Back of his Hand Toes Mouth Elbow

פטור

11 כתב - The משנה teaches that if one writes a single letter next to existing letters, he is פטור. This is not in accord with ר' אליעזר who holds regarding weaving - אחת על האריג חייב - if a person adds just one thread to an existing fabric he is חייב. Here too, according to R' Eliezer he would be חייב. The Gemara later cites a ברייתא which teaches; אחת על האריג חייב - If a person wrote just one letter and completes a ספר with it, he is חייב. This is true even according to the רבנן who disagree with רבי אליעזר since completing a ספר is a more substantial act that adding a letter to complete a word.

11

כתב אות - ר' אליעזר חייב על האריג חייב

סמוך לכתב

פטור - Completing a ספר is a more substantial act

ברייתא כתב אות אחת והשלימה לספר חייב

12 The Mishnah also teaches כתב על גבי כתב - One who writes on top of previously written letters is פטור. The Gemara cites a Braisa from which we can deduce that רבי יהודה holds that he's חייב. In a case of a סופר - a scribe who was at the point where he needed to write the name of Hashem, thought that he need to write יהודה, and mistakenly omitted the letter Daled, leaving him with the properly spelled name of Hashem. The problem is, it was not written with the intention of writing the Holy name of Hashem. רבי יהודה says; מעביר עליו קולמוס ומקדשו - He writes over it with the proper intention, because רבי יהודה holds that this is considered writing. The חכמים say; אין השם מן המוכרח - This שם is not valid, because the Chachamim hold this is not considered writing. Similarly they would argue regarding writing on Shabbos. The Chachamim say in the Mishnah כתב על גבי כתב is פטור, while רבי יהודה would hold that he's חייב.

12

כתב על גבי כתב

פטור

ברייתא רבי יהודה מעביר עליו קולמוס ומקדשו חכמים אין השם מן המוכרח

Similarly they would argue regarding כתב על גבי כתב

חכמים פטור רבי יהודה חייב

13 The Mishnah continues;
 נתכווין לכתוב חי"ת וכתב שני זיינין - נתכווין לכתוב חי"ת וכתב שני זיינין
 His intention was to write the letter חי"ת - he wrote two זיינין
 without connecting them - which is the way to write a חי"ת -
 he's פטור. Even though the end result is 2 letters, but since that
 was not his intention he's פטור.
 The Gemara later says that he's פטור only where he still needs
 to add the תגין - the crowns to the זיינין. Where he does not
 need to add the תגין, for example in a book or letter, or two
 letters that do not require תגין, he would be חייב.

13 נתכווין לכתוב חי"ת וכתב שני זיינין

Only where he still needs to add the תגין

Where he does NOT need to add the תגין

חייב

14 אחת בארץ ואחת בקורה - one letter on the ground and one on the beam - כתב על שני כותלי בית - not in the corner -
 ואין נהגין זה עם זה - on two tablets - they cannot be read together - פטור - he's exempt.

14 אחת בארץ ואחת בקורה

כתב על שני כותלי בית

על שני דפי פנקס

ואין נהגין זה עם זה

15 The Gemara cites a related ruling;
 אמר רבי אמי כתב אות אחת בטבריא ואחת בציפורי חייב כתיבה היא אלא
 - If a person wrote one letter in one city and another letter in another city he is חייב, but if he writes שני
 על שני דפי פנקס, on two sides of a ledger, he is פטור since bringing
 the letters together would involve an additional act of first
 cutting out the empty parchment in between. In our case, you
 only have to bring them together to make it readable.

15

אמר רבי אמי

כתב אות אחת בטבריא ואחת בציפורי חייב

כתיבה היא אלא שמחוסר קריבה

על שני דפי פנקס פטור

Since bringing the letters together would involve an additional act of first cutting out the empty parchment

16 The Gemara also teaches;
Although one is only חייב if he writes two letters, there are two possible cases of -
חייב הגיה אות אחת חייב - If he corrects one letter he is also חייב.

-1- He removes the bridge in the middle of a ה, turning it into two "ז"s. Rashi adds;

והספר לכך צריך - when that's what's needed to correct the Sefer.

-2- He removes the edge of the ד, converting it to a ר. Here too, rashi adds that this is the תיקון הספר - the needed correction, similar to writing the final letter of the Sefer.

16 *The Gemara also teaches...*

הגיה אות אחת חייב

רש"י

תיקון הספר

רש"י

והספר לכך צריך